

Over de grens tijdens de pandemie

Onderzoek naar de invloed
van de coronacrisis op de
buitenlandplannen en -ervaringen
van studenten

30 Juli 2021

Inhoud

Belangrijkste bevindingen en overwegingen	3
Inleiding	4
Eerder rapport	5
Methodologie	5
Vragenlijst	5
Interviews	6
A. Trends in uitgaande (studenten)mobiliteit	8
B. Resultaten van de vragenlijst: 'Wat is de impact van COVID-19 op de plannen van Nederlandse studenten om in studiejaar 2021-22 een buitenlandervaring op te doen?'	9
Plannen om naar het buitenland te gaan	9
Studie, stage of tussenjaar	10
Vertrekmoment	10
Bestemming	11
Beurzen	12
Motivatie	13
De invloed van de coronacrisis op de buitenlandplannen	13
Gewijzigde plannen	13
Bepalende factoren	14
Een andere bestemming	15
Hoe kijken studenten nu naar het opdoen van een buitenlandervaring?	16
Wat vinden studenten van de alternatieven?	17
C. Wat is de impact van COVID-19 op de ervaringen van Nederlandse studenten die in het buitenland een studie of stage-ervaring hebben opgedaan?	17
De keuze om te gaan	18
Reisadvies	18
Ondersteuning vanuit de onderwijsinstelling	19
Online vs. fysiek onderwijs	19
Stage vanuit huis	20
Beoordeling buitenlandervaring	20
Buitenlandervaring gekleurd door de pandemie	21
Naar het buitenland nog steeds een aanrader	21
D. Conclusie en aanbevelingen	22
Impact coronapandemie op uitgaande mobiliteit groot	22
Studenten blijven enthousiast, ondanks beperkingen	22
Gevoel van veiligheid speelt belangrijke rol	22
Online onderwijsvormen bieden mogelijkheden	22

Belangrijkste bevindingen en overwegingen

1. Ondanks de coronapandemie zet 42% van de ondervraagde studenten hun buitenlandplannen voor studiejaar 2021-2022 toch door. Een derde van de ondervraagde studenten zegt aanvankelijk wel plannen te hebben gehad om in studiejaar 2021-2022 over de grens te gaan, maar zet die toch niet door vanwege de onzekerheden die de coronapandemie met zich meebrengt.
2. De belangrijkste motivatie om voor studie, stage of tussenjaar over de grens te gaan, is voor de ondervraagde studenten om 'meer te leren over andere culturen en jezelf'. Dat je jezelf in die zin kunt ontwikkelen tijdens een pandemie, bewijzen de studenten die afgelopen jaar in het buitenland zaten: zij geven aan zelfredzamer, zelfverzekerder en zelfbewuster te zijn geworden.
3. De meerderheid van de studenten met buitenlandplannen voor aankomend studiejaar, gaat voor een deel van de studie. Een volledige studie, stage en tussenjaar zijn net als in het onderzoek van 2020 minder populair.
4. Twee derde van de ondervraagde studenten geeft aan de buitenlandplannen te hebben gewijzigd onder invloed van de coronapandemie. Reisbeperkingen en andere coronamaatregelen worden hierbij als belangrijkste redenen genoemd. Ook koos bijna een kwart van de ondervraagde studenten voor een andere bestemming, vaak dichterbij huis dan aanvankelijk het plan was. Bestemmingen binnen de EER zijn voor studiejaar 2021-2022 daarom ook nog populairder dan normaal. In vergelijking met het rapport van vorig jaar, kiezen minder studenten er dit jaar voor om naar Azië af te reizen.
5. Een gevoel van veiligheid is de meest genoemde factor bij de keuze van een land. Het scoort daarmee hoger dan bijvoorbeeld de kwaliteit van het onderwijs of de aantrekkelijkheid van het studentenleven op de bestemming.
6. Bijna twee derde van de ondervraagde studenten met buitenlandplannen, geeft aan dit jaar een beurs te hebben aangevraagd of dit van plan te zijn. Vorig jaar, aan het begin van de coronacrisis in Nederland, vroeg slechts een derde van de respondenten een beurs aan. Of dit een direct gevolg is van de coronapandemie valt niet te zeggen, maar het wegvallen van bijbanen als gevolg van de coronacrisis is een mogelijke verklaring voor de grote vraag naar beurzen.
7. Meer dan een kwart van alle ondervraagde studenten staat positief tegenover online onderwijsvormen als vervanging van de fysieke buitenlandervaring. Online stages, -uitwisselingen en internationale samenwerkingsprojecten vormen een mooie toevoeging op het curriculum én bieden de mogelijkheid aan **alle** studenten om hun internationale competenties en interculturele vaardigheden (verder) te ontwikkelen.

Inleiding

Bijna een jaar lang zat de wereld grotendeels op slot. Veel studenten zagen hun buitenlandplannen in het water vallen door de coronapandemie. Een tijd in het buitenland doorbrengen voor studie, stage of tussenjaar leek verder weg dan ooit. Of toch niet?

Hoewel de meeste Nederlandse onderwijsinstellingen het afgelopen jaar hun studenten moesten vertellen dat hun geplande studie, uitwisseling of stage naar het buitenland voorlopig niet door kon gaan, werd er ook meteen gezocht naar mogelijkheden om studenten toch een internationale ervaring te bieden.

Er werd veel online samengewerkt met buitenlandse onderwijsinstellingen en sommige studenten begonnen zelfs vanuit huis aan hun buitenlandse stage of studie. Zo konden studenten, ondanks de coronapandemie, toch aan hun internationale competenties werken.¹ Die hebben ze nodig om bij te dragen aan het oplossen van mondiale uitdagingen, in de interculturele samenleving en op de internationaal georiënteerde arbeidsmarkt.

Toch waren er ook studenten die deze internationale competenties fysiek, over de grens, opdeden. Zij lieten zich niet tegenhouden door de coronapandemie en stapten in de trein of het vliegtuig om hun buitenlandplannen uit te voeren.

Beïnvloedt het coronavirus ook aankomend studiejaar (2021-2022) de buitenlandplannen van studenten? Om die vraag te beantwoorden hebben we een vragenlijst uitgezet en interviews afgenomen onder Nederlandse studenten. Ook onderzochten we wat de impact van de coronapandemie is geweest op de buitenlandervaring van die studenten die afgelopen studiejaar (2020-21) besloten tóch (fysiek en/of online) over de grens te gaan. De uitkomsten van de vragenlijst en de interviews worden in dit rapport beschreven.

Met dit rapport hopen we hogeronderwijsinstellingen en mbo-scholen meer inzicht te geven in effecten van de coronacrisis op de buitenlandplannen van Nederlandse studenten voor studiejaar 2021-2022. Het vormt een vervolg op het rapport uit 2020 '**Gaan studenten in 2020-21 nog naar het buitenland?**' en een aanvulling op onze recente **publicatie** over de effecten van de coronacrisis op inkomende studentenmobiliteit voor studiejaar 2021-2022.

Dit rapport bestaat uit:

- Een schets van trends in uitgaande (studenten)mobiliteit voor studie, stage en tussenjaar;
- De resultaten van de vragenlijst 'Wat is de impact van COVID-19 op de plannen van Nederlandse studenten om een buitenlandervaring op te doen?'
- De resultaten van de interviews met Nederlandse studenten die tijdens de pandemie in het buitenland een studie- of stage-ervaring hebben opgedaan én met studenten die vanwege de pandemie hun buitenlandplannen hebben moeten annuleren.
- Onze conclusie en aanbevelingen.

---

1) Voor een overzicht van wat internationale competenties zijn en waar ze voor dienen, kun je deze infographic op de Nuffic website raadplegen: <https://www.nuffic.nl/sites/default/files/2020-08/model-internationale-competenties.pdf>

Eerder rapport

Dit is het tweede rapport dat we uitbrengen naar de impact van het coronavirus op uitgaande studentenmobiliteit in het hoger- en middelbaarberoepsonderwijs. Nu we meer dan een jaar verder zijn en Nederlandse studenten meer gewend zijn aan de coronapandemie en bijhorende reisbeperkingen, geeft dit rapport meer inzicht in de beweegredenen en factoren om wel of niet over de grens te gaan voor studie, stage of tussenjaar. Dit rapport richt zich daarom op de studenten die voor aankomend studiejaar plannen hebben of hadden en ook op die studenten die afgelopen studiejaar besloten hun buitenlandplannen wél door te zetten.

Daarnaast leggen we in dit rapport ook verbanden met de situatie van vorig jaar. Om dit te doen hebben we een aantal vragen van vorig jaar opnieuw gesteld en aangepast naar de huidige situatie. Doordat de vraagstelling en verdeling tussen onderwijssectoren van dit jaar en vorig jaar van elkaar verschillen, konden we helaas niet de twee jaren statistisch vergelijken. In plaats daarvan geven we, waar relevant, ook het percentage van vorig jaar ter vergelijking.

Drie van de belangrijkste bevindingen uit het rapport van 2020:

1. De meerderheid van de respondenten was nog net zo enthousiast over het opdoen van een buitenlandervaring als vóór de coronacrisis.
2. Bijna driekwart van de respondenten gaf aan dat de coronacrisis (heel) veel invloed heeft gehad op de buitenlandplannen.
3. Een derde van de respondenten stelde de buitenlandplannen uit.

Methodologie

In dit onderzoek zijn zowel kwantitatieve als kwalitatieve methodes gebruikt, namelijk een vragenlijst en semigestructureerde interviews. Hieronder volgt een beschrijving van onze aanpak. De resultaten van de vragenlijst worden in **onderdeel B** van dit rapport gepresenteerd. De resultaten van de interviews komen in **onderdeel C** aan bod.

Vragenlijst

Verspreiding

Voor de verspreiding van de vragenlijst voor het tweede onderzoek in mei 2021, hebben we verschillende kanalen en middelen ingezet. Met hulp van hogeronderwijsinstellingen en studentenorganisaties zoals Nederlandse Wereldwijde Studenten (NWS) hebben we de vragen via verschillende (social media) kanalen onder Nederlandse studenten verspreid. De vragenlijst van 21 vragen heeft tussen 27 mei en 14 juni uitgestaan.

Respondenten

In dit rapport wordt gesproken over de buitenlandplannen van studenten. Voor dit onderzoek zijn, naast respondenten die ingeschreven staan bij een hogeronderwijsinstelling of mbo-school, ook respondenten meegenomen die net hun eindexamen hebben gehaald of respondenten die tussen de bachelor- en masterfase in zitten.

In totaal hebben 799 respondenten meegedaan aan het kwantitatieve onderzoek.

We herkennen drie groepen respondenten:

- Groep 1: 338 studenten die buitenlandplannen hebben voor studiejaar 2021-2022;
- Groep 2: 244 studenten die buitenlandplannen hadden voor studiejaar 2021-2022, maar nu niet meer;
- Groep 3: 217 studenten die geen buitenlandplannen hebben of hadden voor studiejaar 2021-2022 en nog niet weten of ze zich gaan aanmelden.

We hebben alle respondenten gevraagd over de factoren die een land aantrekkelijk maken en over hun motivatie om naar het buitenland gaan. Daarnaast hebben we gevraagd of de coronapandemie hun mening over een buitenlandervaring heeft beïnvloed en in hoeverre ze geïnteresseerd zijn in (onderwijs)vormen die het mogelijk maken om toch vanuit Nederland een internationale ervaring op te doen.

De 338 studenten (groep 1) die plannen hebben om naar het buitenland te gaan, hebben we ook nog gevraagd:

- waarvoor ze naar het buitenland willen gaan, wanneer, en waar naartoe.
- of ze een beurs hebben aangevraagd of gaan aanvragen en zo ja welke beurs.
- Verder hebben zowel groep 1 (338 studenten) als groep 2 (244 studenten) de volgende vragen gekregen; welke factoren van invloed zijn (geweest) op de buitenlandplannen.
- of de buitenlandplannen gewijzigd zijn door de corona-pandemie.
- of vanwege de coronapandemie een ander land gekozen moest worden en zo ja welk land.
- of er studievertraging is opgelopen vanwege het annuleren, uitstellen of voortijdig afbreken van de buitenlandervaring.

Bij alle resultaten in dit rapport wordt steeds verwezen naar het aantal respondenten, N-getal, dat een vraag heeft beantwoord. Aangezien sommige respondenten vragen hebben overgeslagen of de vragenlijst niet hebben afgemaakt, kan het N-getal variëren en verschillen met het totaal aantal respondenten per groep zoals hierboven beschreven.

Verdeling tussen onderwijssectoren

Van de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, studeert 43% aan een universiteit, 21% aan een hbo-instelling en 15% in het mbo. 20% van de respondenten zijn scholieren die de middelbare school bijna afgemaakt hebben. De overige 1% studeert op dit moment nog niet, maar is dit wel van plan.

Interviews

De semigestructureerde interviews vonden online plaats via Microsoft Teams en werden opgenomen met de toestemming van respondenten. Elk gesprek duurde ongeveer 45 minuten.

Werving

Voor de werving van respondenten voor de kwalitatieve interviews hebben we onze contacten bij hbo-instellingen, mbo-scholen en voortgezet onderwijs aangesproken. Daarnaast hebben we studentenorganisaties zoals Nederlandse Wereldwijde Studenten (NWS) gevraagd om de oproep te verspreiden en de vragen zijn via verschillende (social media) kanalen onder Nederlandse studenten uitgezet.

Respondenten

In totaal zijn 21 ho-studenten geïnterviewd. Deze studenten hebben niet meegedaan aan het kwantitatieve deel van dit onderzoek. Veertien van de respondenten studeren aan een hogeschool en zeven aan een universiteit. In de werving is geprobeerd ook mbo-studenten te bereiken. Helaas was het aantal deelnemers uit het mbo zo klein dat is besloten deze groep niet mee te nemen in het kwalitatieve deel van het onderzoek.

Informatie over de 21 geïnterviewde ho-studenten:

- dertien studenten zijn naar het buitenland geweest tijdens de coronapandemie in studiejaar 2020-2021.
- van deze dertien studenten hebben negen studenten een stage gedaan, volgden drie een volledige master en deed één student een minor over de grens.
- negen van de dertien studenten begon de buitenlandervaring tijdens de coronapandemie, de rest startte nog voordat het coronavirus mondiaal uitbrak.
- onder de landen van bestemming zaten er tien binnen de Europese Economische Ruimte (EER).

Voor negen van de dertien respondenten was dit niet hun eerste buitenlandervaring in het kader van studie of stage.

- acht van de 21 respondenten hebben hun buitenlandplannen moeten annuleren vanwege de pandemie. Onder deze groep waren zes studenten van plan om over de grens te gaan voor studie en twee voor stage. Vijf van de acht hadden een geplande bestemming buiten de EER en vier studenten waren tenminste al één keer eerder in het buitenland geweest voor studie of stage.

De resultaten van studenten die wél afgelopen studiejaar naar het buitenland zijn geweest presenteren we in **onderdeel C** van dit rapport. In **onderdeel B** worden de kwantitatieve resultaten ondersteund door quotes van de acht geïnterviewde studenten die uiteindelijk hun buitenlandplannen moesten annuleren vanwege de coronapandemie.

In dit rapport worden de volgende typen uitgaande studentenmobiliteit besproken:

Studiepuntmobiliteit is mobiliteit met als doel om een gedeelte van de studie te behalen in het buitenland, zoals uitwisselingen, minors en stages.

Diplomamobiliteit is mobiliteit met als doel om een volledige bachelor- of masteropleiding te volgen in het buitenland.

Een tussenjaar in het buitenland kan verschillende doelen dienen, zoals reizen of vrijwilligerswerk. Deze vorm van studentenmobiliteit is niet gebonden aan het behalen van studiepunten.

A. Trends in uitgaande (studenten)mobiliteit

Nederlandse studenten gaan in vergelijking met studenten uit andere Europese landen bovengemiddeld vaak voor een deel van hun studie, stage of tussenjaar naar het buitenland. Als belangrijkste redenen om een buitenlandervaring op te doen, noemen studenten het ontmoeten van mensen uit andere culturen, het leren van een andere taal en de mogelijkheid die het biedt om zich in een ander land te vestigen.²

In de periode voorafgaand aan de coronapandemie zagen we de laatste jaren een stijgende lijn in het aantal Nederlandse studenten die voor studie, stage of tussenjaar naar het buitenland gingen. Met name in het hoger onderwijs gingen Nederlandse studenten vaak voor een deel van hun studie, studiepuntmobiliteit, naar het buitenland. Dit was ook terug te zien in het stijgende aantal studenten dat met een beurs van Erasmus+ naar het buitenland ging.³ Nederland scoorde in de jaren vóór de coronacrisis op deze studiepuntmobiliteit dan ook boven het Europese gemiddelde.⁴ In het mbo is de uitgaande studentenmobiliteit traditioneel minder populair dan in het hoger onderwijs. Mbo-studenten die de grens overgaan doen dat met name voor stages.⁵

Ook het aantal ho-studenten dat voor een hele bachelor of master naar het buitenland ging, de zogenaamde diplomamobiliteit, nam in populariteit toe.⁶ De deelname van Nederlandse studenten aan deze vorm van mobiliteit bleef, met 2% van het totaal aantal Nederlandse studenten, echter nog wel onder het EU-gemiddelde van 2,8% hangen en zelfs vrij ver onder het OECD-gemiddelde van 5,9%.⁷ Bovendien concentreerde deze vorm van mobiliteit zich vooral op enkele populaire bestemmingen zoals België, het Verenigd Koninkrijk (VK) gevolgd door de Verenigde Staten (VS), Duitsland en Frankrijk. Of het VK haar populariteit onder Nederlandse studenten weet te behouden, valt nog te bezien. De strengere regels op o.a. het gebied van hogere kosten en visa voor collegegeld zullen naar verwachting een belemmering vormen voor Nederlandse mbo- en hbo-studenten om een volledige studie of stage te ondernemen.

In de jaren vóór de coronapandemie zagen we dat het percentage van scholieren die na hun middelbare school een tussenjaar namen gestaag bleef stijgen. Ook het reizen over de grens tijdens het tussenjaar won steeds meer aan populariteit. We zagen ook dat meer studenten in het wetenschappelijk onderwijs (wo) voor een tussenjaar naar het buitenland gingen dan studenten in het hoger beroepsonderwijs (hbo). In het mbo komt het nauwelijks voor dat studenten voor een tussenjaar naar het buitenland gaan. Dit heeft er mee te maken dat er in Nederland een leerplicht geldt tot 18 jaar en de meeste mbo-studenten rond de 16 jaar oud zijn als zij aan het mbo beginnen. Het is de verwachting dat de belemmeringen in het reizen, gezondheidsrisico's en andere onzekerheden van het afgelopen jaar een negatieve invloed zullen hebben op het aantal studenten dat voor een tussenjaar naar het buitenland gaat. Organisaties die tussenjaarders begeleiden in bijvoorbeeld vrijwilligerswerk in verre landen konden hun werk door de pandemie minder goed uitvoeren.

---

2) Zie [Erasmus+ higher education impact study - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

3) Zie [Erasmus+ higher education students mobility | Nuffic](#)

4) Zie [Internationalisering in beeld 2018 | Nuffic](#)

5) Zie [VET students abroad | Nuffic](#)

6) Zie [Dutch degree students abroad | Nuffic](#)

7) Zie [Internationaliseringsagenda Hoger Onderwijs 2018](#)

Toch blijft uitgaande mobiliteit, ongeacht in welke vorm, belangrijk in de ontwikkeling van internationale competenties van Nederlandse studenten. Tijdens een periode in het buitenland werken studenten aan vaardigheden die onmisbaar zijn voor elke afgestudeerde die de arbeidsmarkt gaat betreden. De overheid, onderwijsinstellingen, verschillende belangenverenigingen in het onderwijs en Nuffic hebben het stimuleren van de uitgaande studentenmobiliteit tot prioriteit verklaard. Ook is het een doel om het opdoen van een buitenlandervaring toegankelijk te maken voor iedere student.

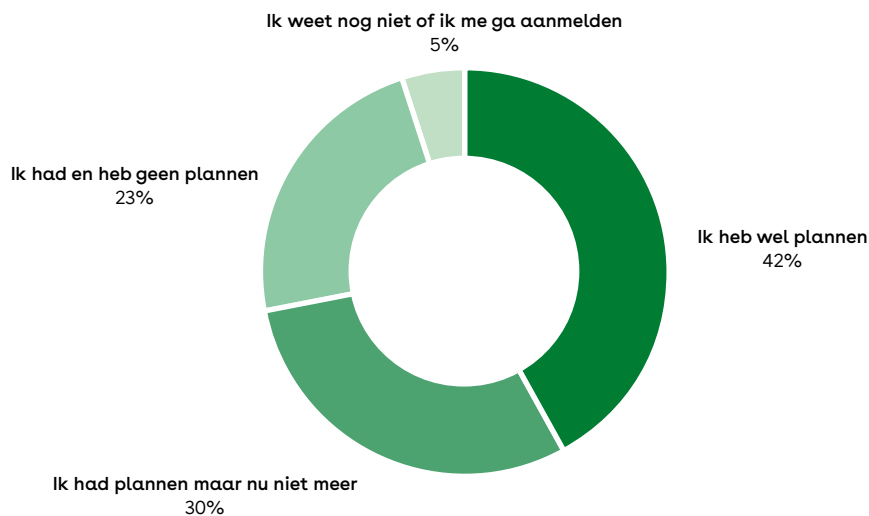
B. Resultaten van de vragenlijst: 'Wat is de impact van COVID-19 op de plannen van Nederlandse studenten om in studiejaar 2021-22 een buitenlandervaring op te doen?'

Om de impact van de pandemie op de buitenlandplannen van studenten voor studiejaar 2021-22 in kaart te brengen, richten we ons in dit hoofdstuk op de kenmerken en factoren van de buitenlandplannen van Nederlandse studenten.

Plannen om naar het buitenland te gaan

Figuur B1. Antwoord respondenten op de vraag:

Heb of had jij plannen om in studiejaar 2021-2022 naar het buitenland te gaan voor studie, stage of tussenjaar? (N=799).

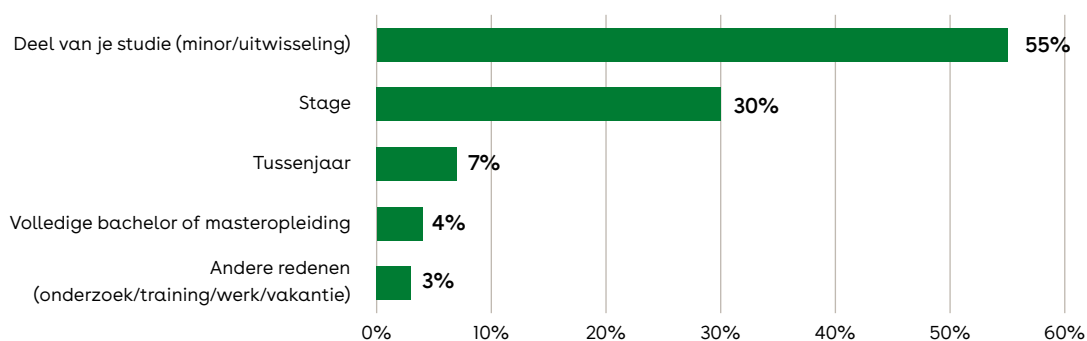
42% van de ondervraagde studenten heeft buitenlandplannen voor 2021-22

5% van de ondervraagde studenten twijfelde nog of zij zich zouden aanmelden voor een studie, stage of tussenjaar in het buitenland en 23% gaf aan helemaal geen buitenlandplannen te hebben gehad. 30% van de ondervraagde studenten had aanvankelijk wel plannen, maar heeft die nu niet meer. In totaal gaf 72% van de ondervraagde studenten aan dat zij plannen hadden of hebben om voor studie, stage of tussenjaar naar het buitenland te gaan. Bij het onderzoek in 2020 was dit percentage 79%.

Studie, stage of tussenjaar

Figuur B2. Antwoord respondenten op de vraag:

Wat is voor jou de reden om in studiejaar 2021-2022 naar het buitenland te gaan? (N=315)

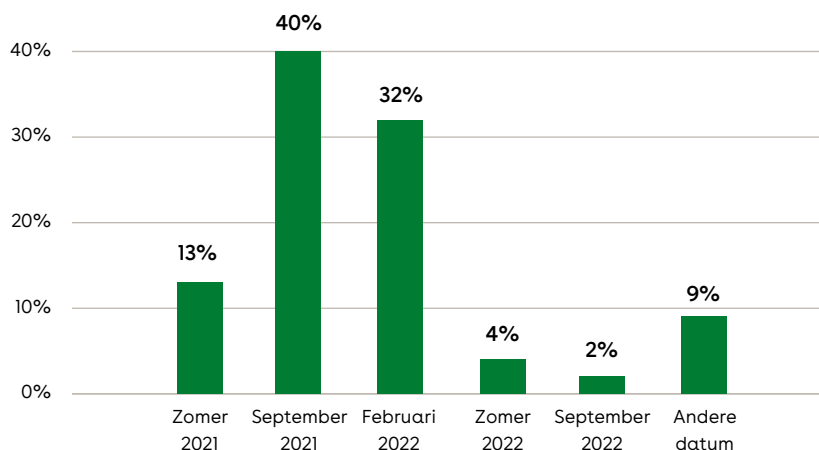
Meerderheid respondenten gaat voor een deel van de studie naar het buitenland

Van de studenten die aangeven dat ze plannen hebben om naar het buitenland te gaan, is de reden voor 55% een deel van hun studie, zoals een minor of uitwisseling. Bij het onderzoek van vorig jaar was dit percentage 47%.

Verder wil 30% van de respondenten die deze vraag heeft beantwoord voor een stage naar het buitenland. Daarnaast wil een klein percentage naar het buitenland voor een tussenjaar, een volledige bachelor of masteropleiding en andere redenen zoals onderzoek, trainingen, werk en vakantie.

Vertrekmoment

Figuur B3. Antwoord respondenten op de vraag: Wanneer ben je van plan om naar het buitenland te gaan? (N=324).

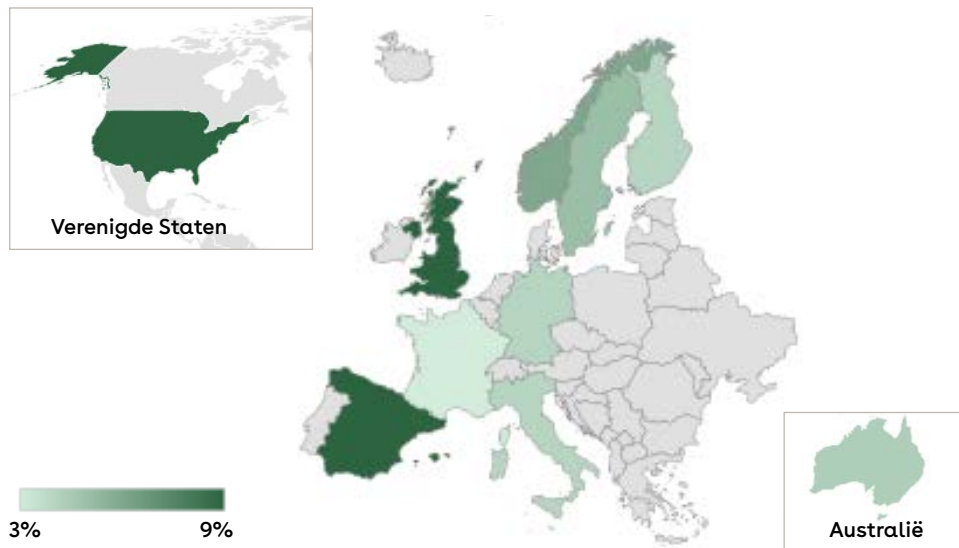
September 2021 populairste vertrekmoment

Van de ondervraagde studenten die plannen hebben om naar het buitenland te gaan zijn veruit de meeste studenten van plan om komend studiejaar naar het buitenland te gaan. 40% wil in september 2021 naar het buitenland vertrekken. 32% geeft aan plannen te hebben om in februari 2022 te vertrekken.

Verder wil dit jaar 13% van de respondenten al in de zomer van 2021, vóór het nieuwe studiejaar, naar het buitenland vertrekken.

Bestemming

Figuur B4. De populairste bestemmingen voor studenten die van plan zijn om naar het buitenland te gaan (N=342). Hoe donkerder de kleur, hoe populairder de bestemming. Een antwoord mogelijk.

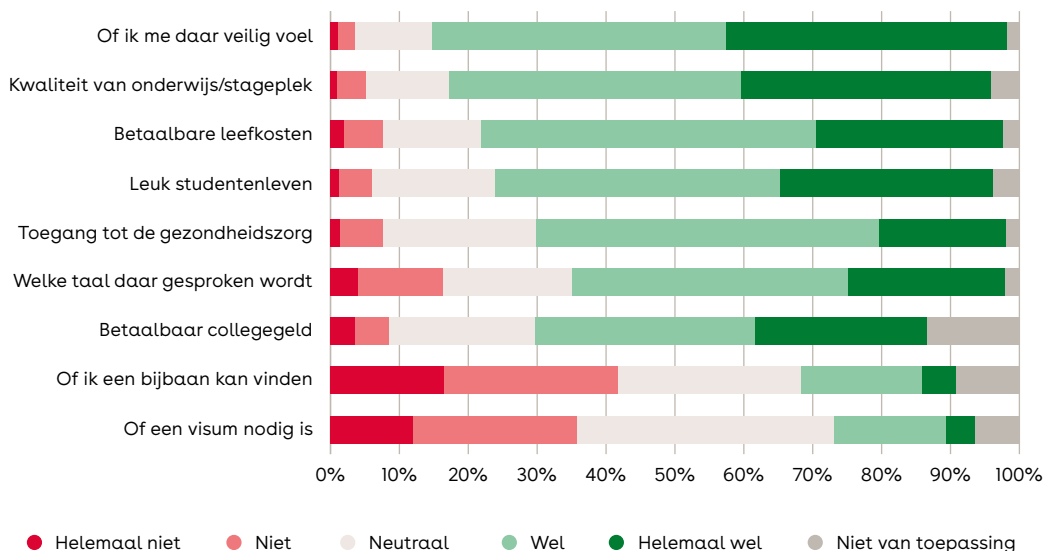

Verenigde Staten, Spanje en Verenigd Koninkrijk populairste bestemmingen

Deze drie landen zijn onder de respondenten met plannen om naar het buitenland te gaan het populairst met respectievelijk 10, 9 en 9%. Daarnaast zijn ook Noorwegen, Zweden, Australië, Italië, Finland, Duitsland en Frankrijk in trek. In totaal is meer dan de helft van deze groep respondenten (52%) van plan om naar een land binnen de EER te gaan. Vergeleken met vorig jaar is slechts een klein gedeelte van deze respondenten van plan om voor studie of stage naar Azië te gaan. Waar vorig jaar nog 23% van de respondenten met buitenlandplannen naar Azië wilden, is dat dit jaar 9%.

We vroegen alle respondenten wat een land aantrekkelijk maakt om er voor studie, stage of uitwisseling heen te gaan.

Figuur B5. Antwoord respondenten op de vraag: Welke factoren maken een land voor jou aantrekkelijk om daar naartoe te gaan? (N=443).

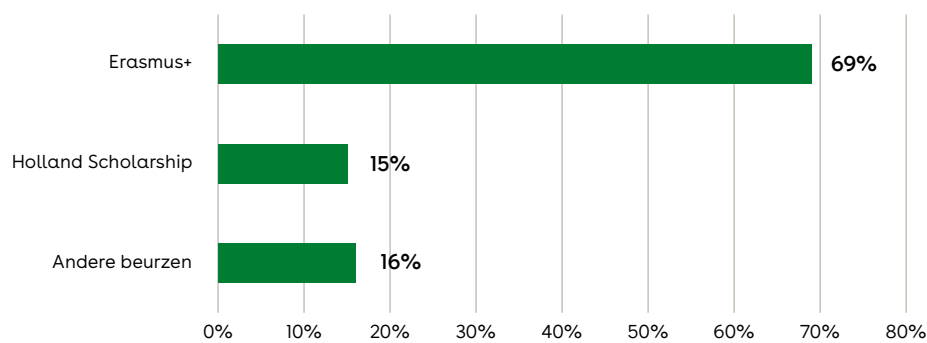
Een gevoel van veiligheid belangrijkste factor in het kiezen van een bestemming

84% van alle respondenten in dit onderzoek geeft aan dat of ze zich daar veilig voelen een land wel of helemaal wel aantrekkelijk maakt. Ook de kwaliteit van het onderwijs (79% van de respondenten kiest 'wel' of 'helemaal wel') en de betaalbaarheid van het dagelijks leven (76% antwoord 'wel' of helemaal wel') worden door ruim drie kwart van de ondervraagden als belangrijke factor genoemd. Verder wordt er belang gehecht aan de aanwezigheid van een leuk studentenleven en of de student toegang heeft tot de gezondheidszorg in het bestemmingsland. Ook meer dan de helft van de respondenten zegt dat de taal die er gesproken wordt (63%) en de hoogte van het collegegeld (57%) meespelen bij de aantrekkelijkheid van een land.

*"Je ziet films en series over het Amerikaanse studentenleven. Dat wil ik ook meemaken."
Interviewrespondent*

Beurzen

Figuur B6. Antwoord respondenten op de vraag: Welke beurs heb jij aangevraagd of ben jij van plan aan te vragen? Meerdere antwoorden mogelijk. (N=205).

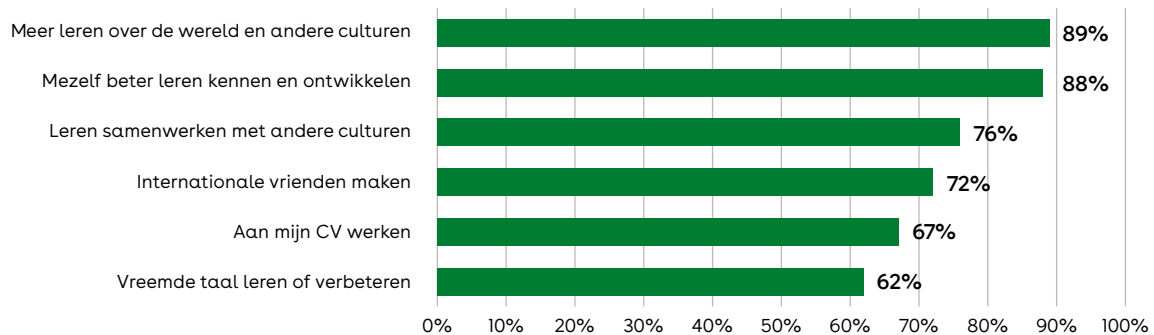

Erasmus+ beurs meest aangevraagde beurs onder respondenten

Bijna twee derde van de ondervraagde studenten (63%) die plannen hebben om naar het buitenland te gaan, gaf aan dat zij een beurs hebben aangevraagd of van plan zijn aan te vragen. Dit percentage was vorig jaar 34%. Van de groep respondenten die dit jaar een beurs heeft aangevraagd of gaat aanvragen, gaf 69% aan dat het daarbij om een beurs van Erasmus+ gaat. Verder vraagt 15% van de respondenten een Holland Scholarship-beurs aan en 16% een andere beurs zoals de Cultureel Verdragbeurs (CV-beurs), Sino-Dutch Scholarship, of een beurs van het VSB-fonds of DUO.

Motivatie

Figuur B7. Antwoord alle respondenten op de vraag: In hoeverre zijn onderstaande doelen een reden voor jou om naar het buitenland te gaan? Onderstaande percentages zijn een optelsom van de respondenten die onderstaande doelen wel of helemaal wel een reden vinden. (N=587).

Meeste respondenten gaan naar het buitenland om de wereld en andere culturen te ontdekken

89% van alle respondenten geeft aan dat voor hen 'meer leren over de wereld en andere culturen' wel en helemaal wel een reden is om naar het buitenland te gaan. Een andere belangrijke reden die veel gekozen werd (88%) is 'zichzelf beter leren kennen en ontwikkelen'.

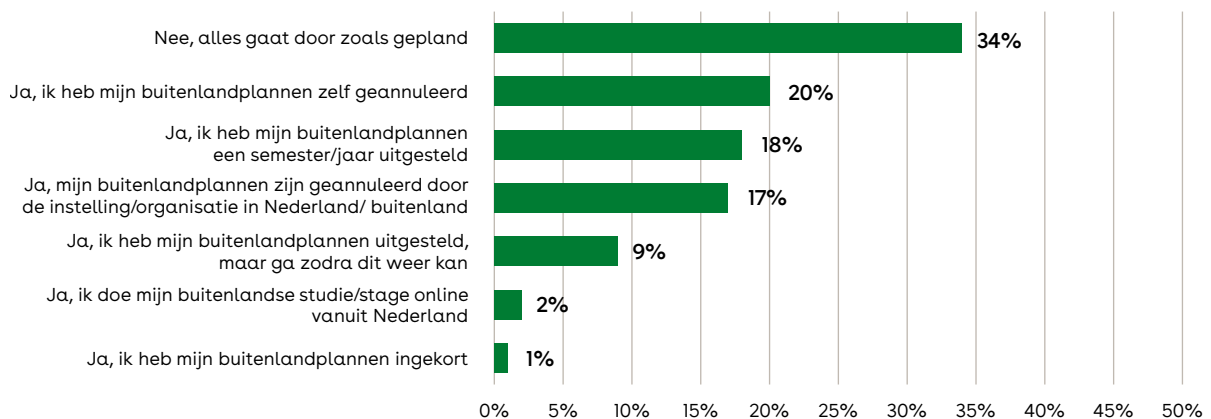
Ook het leren samenwerken met andere culturen en het maken van internationale vrienden scoorde hoog onder de respondenten.

"Ik vind het leuk om nieuwe ervaringen op te doen. Je bent in een andere omgeving, leert nieuwe culturen kennen, nieuwe mensen, op jezelf wonen, gewoon lekker op avontuur."
Interviewrespondent

De invloed van de coronacrisis op de buitenlandplannen

Gewijzigde plannen

Figuur B8. Antwoord respondenten op de vraag: Zijn jouw plannen om naar het buitenland te gaan in studiejaar 2021/22 door de corona-crisis gewijzigd? (N=369).

Coronapandemie heeft grote invloed op de buitenlandplannen van studenten

Twee derde van de respondenten die plannen hebben of hadden om naar het buitenland te gaan geeft aan dat hun plannen op de een of andere manier gewijzigd zijn. 20% van de ondervraagde studenten heeft de buitenlandplannen zelf geannuleerd, en bij 17% heeft de onderwijsinstelling deze geschrapt.

Toch geeft 34% van de respondenten aan dat hun buitenlandplannen doorgaan zoals gepland. Ook geeft ruim een kwart van de studenten aan dat ze hun buitenlandplannen weliswaar hebben uitgesteld, maar wel nog van plan zijn te gaan. 18% geeft aan de plannen met een jaar te hebben uitgesteld en 9% gaat zodra dit weer kan. Ook is er een kleine groep die hun buitenlandse studie of stage online vanuit Nederland zegt te volgen.

"Ik heb een jaar vertraging omdat ik een tussenjaar neem om in 2022 meer kans te maken om naar Nieuw-Zeeland te kunnen." Interviewrespondent

Van de groep respondenten die hun buitenlandervaring heeft moeten annuleren, uitstellen of voortijdig heeft moeten afbreken, geeft twee derde aan dat zij geen studievertraging hebben opgelopen. Voor 22% van de studenten is de vertraging beperkt tot één semester of minder. 12% ondervindt een jaar of langer vertraging door het annuleren, uitstellen of voortijdig afbreken van hun buitenlandervaring.

Bepalende factoren

Figuur B9. Antwoord respondenten op de vraag: In hoeverre zijn onderstaande factoren van invloed (geweest) op jouw buitenlandplannen? Onderstaande percentages zijn een optelsom van de respondenten die onderstaande factoren wel of van heel veel invloed vinden. (N=443).

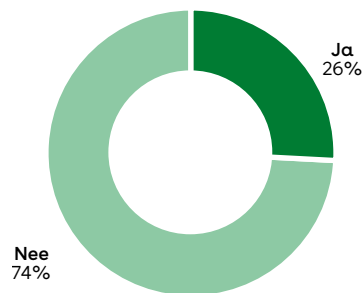
Reisbeperkingen en coronamaatregelen van grote invloed op buitenlandplannen aankomende studiejaar

79% van de respondenten die plannen hebben of hadden gaf namelijk aan dat deze factoren wel van invloed of van heel veel invloed zijn geweest op hun buitenlandplannen. Ook de reisadviezen van de Rijksoverheid en de beslissing van de Nederlandse of buitenlandse onderwijsinstelling om de studie, uitwisseling of stage door te laten gaan werd door bijna drie kwart van de ondervraagde studenten als belangrijke factoren genoemd. Factoren zoals zorgen over geld (41%) of over het kunnen vinden van een stageplek (28%) werden beduidend minder vaak genoemd.

“Tegen de zin van mijn school ingaan was geen optie, want dan zou ik mijn studiepunten niet halen.” Interviewrespondent

Een andere bestemming

Figuur B10. Verdeling van respondenten die wel of niet van bestemming zijn gewisseld vanwege de coronapandemie. (N=311).

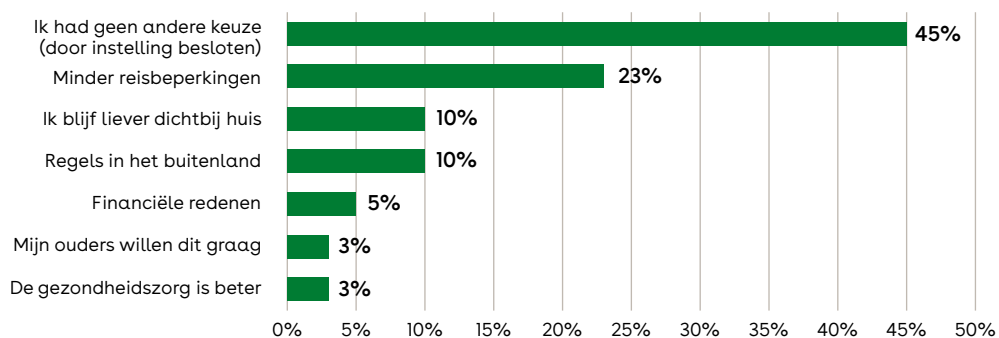

Kwart respondenten die buitenlandplannen hebben of hadden kiest andere bestemming

Van deze groep gaf 69% aan dat ze oorspronkelijk naar een land buiten de Europese Economische Ruimte (EER) wilden gaan, zoals Australië, de Verenigde Staten of het Verenigd Koninkrijk. Uiteindelijk zal slechts 19% van hen ook daadwerkelijk naar een bestemming buiten de EER reizen. De meesten van hen blijven uiteindelijk in Nederland (54%) of wisselen naar een bestemming binnen Europa zoals België of Duitsland.

Van de studenten die een ander bestemmingsland moesten kiezen gaf bijna de helft van de studenten aan dat dit geen vrije keuze was.

Figuur B11. Antwoord respondenten op de vraag: Wat is de belangrijkste reden voor jou om van land te wisselen? (N=77).

Instellingen en scholen besluiten voor de student

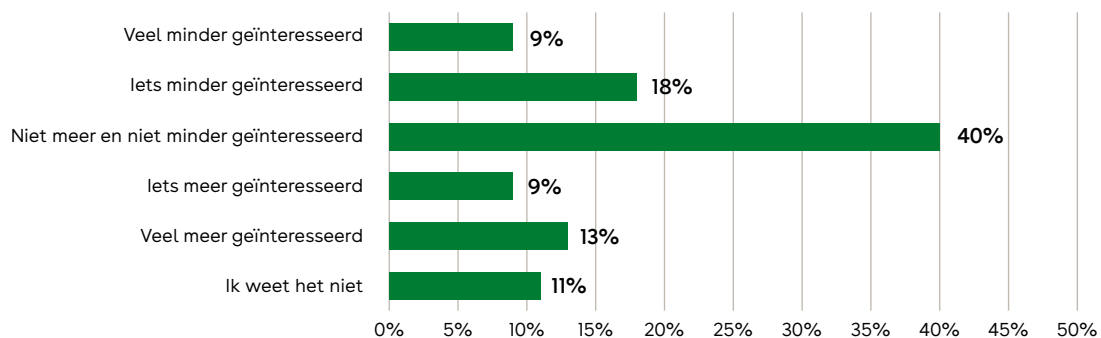
45% van de ondervraagden kon niet naar het land van eerste keuze vanwege reisbeperkingen of omdat de instelling dit had besloten. 23% gaf aan dat zij bewust kozen voor een land waarvoor minder reisbeperkingen golden.

Ook gaf 10% van de studenten aan dat zij in deze tijden liever wat dichterbij huis bleven. Ook beperkende regels in andere landen werd door 10% als reden opgegeven om een andere bestemming te kiezen.

“Het stagebedrijf was heel helder en snel met hun beslissing. Vanuit school was de informatie best wel slecht. Het was heel lang niet duidelijk wat nou wel mocht en wat niet. Daarom heb ik voor mezelf al heel snel bedacht dat ik in Nederland een alternatief zou zoeken.” Interviewrespondent

Hoe kijken studenten nu naar het opdoen van een buitenlandervaring?

Figuur B12. Antwoord respondenten op de vraag: Heeft corona jouw mening over een buitenlandervaring beïnvloed? (N=536).

Nog steeds enthousiasme voor het buitenland

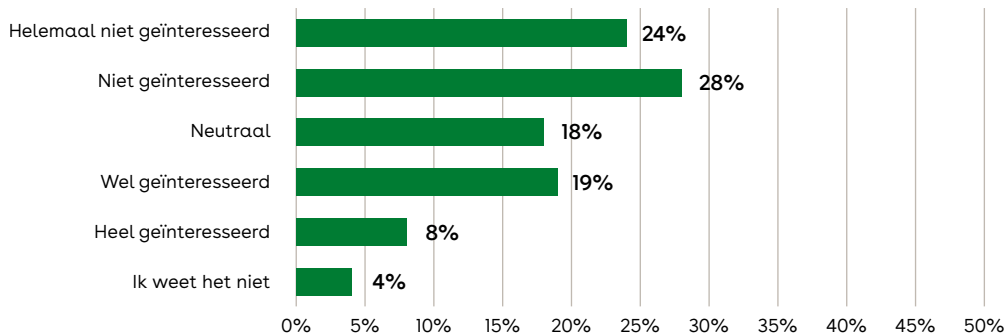
Op de vraag of de coronacrisis de mening ten aanzien van het opdoen van een buitenlandervaring heeft beïnvloed geeft 40% van alle ondervraagde studenten aan dat dit niet het geval is. Zij zijn niet meer of minder geïnteresseerd dan voor de coronapandemie. 27% geeft aan dat zij hierdoor iets minder of veel minder geïnteresseerd zijn geraakt. 22% daarentegen laat weten juist iets meer of veel meer interesse te hebben in het opdoen van een buitenlandervaring.

In het kwalitatieve gedeelte van dit onderzoek gaf een groot deel van de geïnterviewde respondenten met geannuleerde plannen aan dat ze interesse hebben om in de toekomst naar het buitenland te gaan.

Wat vinden studenten van de alternatieven?

Figuur B13. Antwoord respondenten op de vraag: In hoeverre ben je geïnteresseerd in andere (onderwijs)vormen die het mogelijk maken dat je toch vanuit Nederland een internationale ervaring opdoet. (N=536).

Meer dan een kwart positief tegenover online onderwijsvormen

Op de vraag in hoeverre de respondenten geïnteresseerd zijn in (onderwijs)vormen die het mogelijk maken om een internationale ervaring op te doen vanuit Nederland, zoals virtuele internationale samenwerkingsprojecten, online uitwisselingen en- stages, gaf meer dan een kwart (27%) aan wel of zelfs heel erg geïnteresseerd te zijn. Daarentegen, 52% geeft aan dat zij hierin niet of helemaal niet geïnteresseerd zijn.

C. Wat is de impact van COVID-19 op de ervaringen van Nederlandse studenten die in het buitenland een studie of stage-ervaring hebben opgedaan?

Figuur C1. Bestemmingen van de interviewrespondenten die wel naar het buitenland zijn geweest tijdens de coronapandemie (N =13).

De keuze om te gaan

Gevraagd naar hun keuze om ondanks de coronapandemie naar het buitenland te gaan of er te blijven, geeft iets meer dan de helft van de geïnterviewde studenten aan nooit getwijfeld te hebben om hun buitenlandervaring voort te zetten. Een veel aangevoerde reden is dat Nederland tijdens de coronapandemie niet als een beter alternatief werd gezien voor het buitenland. Ook gaven studenten aan dat zij de verwachting hadden dat het snel beter zou gaan met het coronavirus of omdat zij een buitenlandervaring te waardevol vonden om te annuleren.

“Ik ging toch liever naar een nog enigszins normale omgeving.”

De studenten die aanvankelijk twijfelden hadden daar verschillende redenen voor: aanhoudende onzekerheid over het al dan niet door kunnen gaan of af kunnen maken van hun buitenlandervaring, een beperkte buitenlandervaring door lockdowns ter plekke of mogelijke studievertraging. Desondanks zijn de studenten zonder uitzondering positief over hun keuze om wel naar het buitenland te gaan of er te blijven.

Reisadvies

“De universiteit en mijn ouders vonden het niet zo leuk dat ik bleef maar ik was redelijk standvastig. Ik was net begonnen aan mijn stage en wou dat niet opgeven.”

Bij het maken van de keuze om naar het buitenland te gaan, namen de studenten veelal het reisadvies vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa) en het beleid van de eigen instelling in overweging. Deze twee hingen logischerwijs nauw samen. Zo was er met code oranje vaak sprake van een verbod op reizen vanuit de instelling. Toch zat er ook enige flexibiliteit in: er werden bijvoorbeeld soms uitzonderingen gemaakt als het stagecontract al getekend was, of als de student al in het land van bestemming zat. In andere gevallen werden studenten juist verzocht om terug naar Nederland te komen vanwege een veranderd reisadvies. Hoewel reizen bij een verbod vanuit de instelling gevolgen kon hebben (bijvoorbeeld het verlies van het recht op verzekering, beurzen, of andere financiële steun) kozen verschillende studenten er toch voor om tegen de wens van hun onderwijsinstelling naar het buitenland te gaan of er te blijven.

Ondersteuning vanuit de onderwijsinstelling

“Elke keer dat ik ondersteuning nodig had, moest ik er heel erg achteraan zitten en uiteindelijk kreeg je dan wel een antwoord.”

Er blijken grote verschillen te zijn tussen de ondersteuning die de respondenten zeggen te hebben ervaren vanuit hun instelling. In sommige gevallen was er sprake van aanvullende ondersteuning vanwege de coronapandemie, bijvoorbeeld een wekelijks digitaal ‘check-in-moment’ met een begeleider.

“De International Office (IO) nam contact op met iedereen die in het buitenland zat, zowel de opleiding als de IO waren intensief bij hen betrokken.”

Andere respondenten omschrijven hoe het initiatief bij hen lag om contact te zoeken met hun instelling. Opvallend waren enkele positieve verhalen over praktische ondersteuning ter plekke door een bijzondere stage- of studiebegeleider, zoals hulp met boodschappen doen, het regelen van een coronatest, of het halen en brengen van en naar de stageplek.

Online vs. fysiek onderwijs

“Ik heb vakken gehad van docenten die nooit in beeld zijn geweest. Ik zou ze op straat niet herkennen.”

Respondenten die voor studie in het buitenland waren, volgden het onderwijs grotendeels online. Voor wie een stage liep, was de kans groter dat hij of zij tenminste deels op de werkvloer aanwezig kon zijn. Bijna alle respondenten noemen zowel voor- als nadelen van online onderwijs. Zo werd het terug kunnen kijken naar een moeilijke les als voordeel beschouwd. Belangrijk is hierbij wel dat de inhoud van de les was aangepast aan het online lesmodel, wat echter niet altijd het geval was. Het grootste nadeel van onlineonderwijs is volgens respondenten het gebrek aan sociaal contact. Meerdere studenten noemden het missen van fysieke interactie met klasgenoten en docenten. Hoewel de meeste respondenten op termijn gewend raakten aan online onderwijs, kregen enkelen te maken met concentratie- en stressproblemen in verband met het online format.

Stage vanuit huis

“Je kunt niet meer zo naar iemand toe lopen, mensen zijn niet altijd bereikbaar.”

Voor wie in het buitenland stage liep, was de kans groter dat hij of zij tenminste deels op de werkvloer aanwezig kon zijn. Thuiswerkende stagiairs vonden goede communicatie met de stagebegeleider van belang en hoewel dit ook vanuit huis mogelijk was, misten velen de spontaniteit van fysiek contact. Ook het minder makkelijk vragen stellen aan je begeleider of collega's werd door sommigen als een belemmering ervaren in het leerproces. Thuiswerken werd door stagebedrijven op verschillende manieren ondersteund, van het lenen van apparatuur tot het aanpassen van de opdracht aan een thuiswerk-situatie. Voor enkele stagiairs betekende het niet iedere dag naar kantoor hoeven meer flexibiliteit en minder reistijd. Degenen die wel op kantoor bleven werken, zagen sowieso minder collega's op de werkvloer, omdat een groot deel thuiswerkte.

Beoordeling buitenlandervaring

“Ik heb alsnog hele leuke mensen ontmoet, leuke huisgenoten, ik kon uitgaan daar in het begin. Ik heb het als heel positief ervaren.”

Gevraagd naar hun oordeel over hun buitenlandervaring zegt de meerderheid van de studenten positief te zijn over hun tijd over de grens. Een deel vond het heel leuk om een andere cultuur in te duiken, en werd bijvoorbeeld enthousiast van de gastvrijheid en work-life balance in het land van bestemming. Van de culturele ervaring genoten vooral de studenten die vóór de pandemie naar het buitenland gingen en dus het 'normale leven' nog mee hebben gemaakt.

Onder stagiairs kwam de stage zelf naar voren als een belangrijk positief punt: zowel de inhoud als het opdoen van werkervaring en contacten voor hun toekomstige loopbaan werden als pluspunten gezien. Bij respondenten met een studie-ervaring speelde gezellige huisvesting een grote rol in hun positieve buitenlandervaring, vooral als er buitenshuis weinig sociaal contact was vanwege het coronavirus. Minder positieve punten verschillen aanzienlijk per persoon en hebben meestal te maken met de coronapandemie. Naast de impact van Covid-19, kwam de kwaliteit van studie of stage niet altijd overeen met de verwachtingen die respondenten hadden. Zo werden sommige vakken niet aangeboden in het Engels zoals beloofd, of de vakken hadden niet het juiste niveau. Onder stagiairs leidden te weinig begeleiding en gebrek aan uitdaging op de stage soms tot teleurstellingen.

Buitenlandervaring gekleurd door de pandemie

“Ik ben zeker gegroeid. Ik ben straks tijdens de coronapandemie naar vier landen verhuisd. Ook leer je aanpassingsvermogen en acceptatie van de situatie. Het was zwaar maar je wordt er mentaal sterker van.”

Bijna alle respondenten geven aan dat de coronapandemie hun buitenlandervaring heeft gekleurd. Slechts één student schatte de invloed van de coronapandemie op haar ervaring laag in, omdat ze in een bubbel woonde waarbinnen het sociale leven redelijk zijn doorgang kon vinden. En dat sociale leven is precies waar de andere respondenten denken het nodige te zijn misgelopen. Velen hebben een lockdown meegemaakt in het land van bestemming waardoor het lastig was om sociale contacten op te doen of te onderhouden. Dit teruggeworpen zijn op jezelf heeft de respondenten in hun ogen wel doen groeien: woorden als zelfkennis, zelfredzaamheid en zelfstandigheid werden veel gebruikt om ontwikkelde vaardigheden mee aan te duiden.

Over het opdoen van interculturele competenties zoals kennis van een vreemde taal of cultuur zijn de studenten het niet altijd met elkaar eens. Sommigen geven aan vanwege lokale lockdowns niets of nauwelijks iets te hebben meegekregen van andere culturen, terwijl anderen bijvoorbeeld door het thuis zitten juist profiteerden van de diverse internationale achtergronden van huisgenoten. Ook qua taalverwerving zien we een divers beeld: waar de ene student vanwege lockdowns minder vaardig is geworden in de lokale taal dan gehoopt, geeft een ander juist aan goed aan haar taalvaardigheden te hebben kunnen werken. Juist omdat ze vanwege lokale lockdowns minder internationale studenten heeft ontmoet met wie ze mogelijk anders Engels was gaan spreken.

Ten slotte, geven de stagiaires aan teleurgesteld te zijn over het feit dat zij hun stagebedrijf minder goed hebben leren kennen vanwege de coronamaatregelen. Omdat ze al buitenlandervaringen in ‘normale tijden’ hadden opgedaan maakten meerdere respondenten zich niet al te veel zorgen over het mislopen van vaardigheden en ervaringen door de coronapandemie. Bij anderen leidde de niet voordelige vergelijking met eerdere buitenlandervaringen echter tot grotere teleurstelling.

Naar het buitenland nog steeds een aanrader

Coronapandemie of niet, de respondenten raden iedereen een buitenlandervaring van harte aan. Volgens veel van hen geeft het je de mogelijkheid om eens uit je comfortzone te stappen en is het buitenland bij uitstek de plek om jezelf goed te leren kennen. Ook dwingt een buitenlandervaring je tot nieuwe dingen: het leren kennen van nieuwe mensen, culturen en perspectieven bijvoorbeeld. Sommige respondenten zouden de voorkeur geven aan een buitenlandervaring buiten de coronapandemie (bijvoorbeeld later in de studie) als die gelegenheid er is. Maar, zoals één van hen het zegt: “Als je niet kan wachten doe het dan alsnog!” Ook raden enkele studenten aan tijdens de coronapandemie een plek te kiezen die veilig voelt, dicht bij huis bijvoorbeeld.

D. Conclusie en aanbevelingen

Impact coronapandemie op uitgaande mobiliteit groot

Door de reisbeperkingen, verschillende coronamatregelen, of soms de beslissing van de Nederlandse - of buitenlandse onderwijsinstelling, heeft twee derde van de respondenten de buitenlandplannen voor studiejaar 2021-2022 moeten wijzigen of zelfs annuleren. Hoewel het coronavirus veel onzekerheden met zich meebrengt, lijken studenten ook optimistisch te zijn: 42% van alle respondenten zet de buitenlandplannen toch door.

Studenten blijven enthousiast, ondanks beperkingen

Vier van de tien ondervraagde studenten zeggen dat de coronacrisis hun mening over het opdoen van een buitenlandervaring niet heeft veranderd. Nagenoeg een kwart liet weten juist meer interesse te hebben om naar het buitenland te gaan.

Het leren kennen van de wereld en andere culturen, en werken aan de eigen persoonlijke ontwikkeling en interculturele vaardigheden, zijn voor de ondervraagde studenten de belangrijkste redenen om toch tijdens de coronapandemie naar het buitenland te gaan. Dit is in overeenstemming met de respons van de geïnterviewde studenten die afgelopen jaar hun buitenlandervaring toch hebben doorgezet. Zij geven aan dat zij door alle sociale beperkingen die de coronapandemie met zich meebrengt, juist meer zijn gegroeid als persoon. Zij zijn zonder meer positief over hun buitenlandervaring en moedigen medestudenten aan toch over de grens te gaan.

Gevoel van veiligheid speelt belangrijke rol

Ruim een kwart van de ondervraagde studenten heeft een ander land voor hun studie, stage of tussenjaar moeten kiezen, dan zij aanvankelijk gepland hadden. Van deze groep, waren zeven op de tien studenten van plan om naar een land buiten de Europese Economische Ruimte (EER) af te reizen, zoals de Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en Australië. Uiteindelijk zullen slechts twee op de tien studenten met buitenlandplannen aankomend studiejaar daadwerkelijk naar een bestemming buiten de EER reizen. De meesten van de ondervraagde studenten blijven uiteindelijk in Nederland of gaan naar een bestemming binnen Europa zoals België of Duitsland. Een gevoel van veiligheid speelt voor veel studenten een belangrijke rol in de keuze van de bestemming. Het lijkt erop dat de coronapandemie studenten ertoe beweegt om dichterbij huis te blijven.

Online onderwijsvormen bieden mogelijkheden

Meer dan een kwart van de ondervraagde studenten staat positief tegenover online onderwijsvormen als vervanging van de fysieke buitenlandervaring. Hoewel de geïnterviewde studenten het gebrek aan sociaal contact met collega's, klasgenoten en docenten als belangrijkste nadeel van online activiteiten zien, bieden deze vormen ook zeker mogelijkheden. Zij hebben de potentie om de internationale ervaring toegankelijk te maken voor alle studenten. Het is belangrijk om meer synergie tussen al deze vormen van internationalisering te creëren, zodat Nederlandse studenten op verschillende manieren aan hun internationale competenties en interculturele vaardigheden kunnen werken.

Colofon

Auteurs

Kasia Bruning
Saoradh Favier
Stefan Kruszel
Lynette Peeters
Elli Thravalou
Sabrina Verheul

Op deze publicatie, met uitzondering van het beeldmateriaal, is de Creative Commons Naamsvermelding Niet Commercieel 3.0 Unported-licentie van toepassing. Ga naar www.nuffic.nl/ccl voor meer informatie over het hergebruik van deze publicatie.

Nuffic Kortenaerkade 11 2518 AX Den Haag
Postbus 29777 2502 LT Den Haag
T 070 4260 260 www.nuffic.nl